

Q. F. F. Q. S.

DISSERTATIO PHILOSOPHICA,

DE

LOQVELA
MUTORUM

ET

SURDORUM,

Quam,

*Suffragante Ampliss. Philosophorum, ad Regiam Inclytamque
Academiã Aboënsẽ, Collegio,*

Sub MODERAMINE

CAROLI FRID.
MENNANDER,

Scient. Natur. Profess. Reg. & Ord.

PRO GRADU,

Ad publicum bonorum examen modestè defert

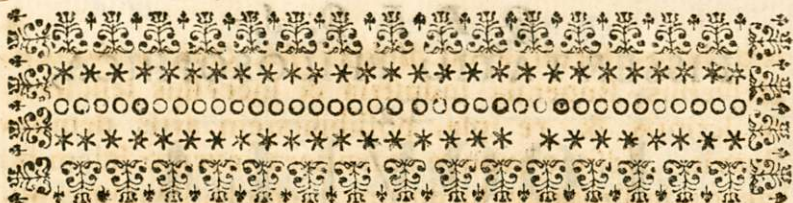
JONAS RUDBERG, *Andr. fil.*

West Gorbis.

D. VIII. Julii, Anno MDCCXLIX.

Loco horisqve solitis.

ABOÆ, Excud. JOH. KÄMPPE, Reg. Acad. Typogr.

I. N. 7.

§. I.

Qui a natiuitate vel infantia surdi sunt, lo-
quelæ quoque ulu, non tam organorum
vicio, quam institutionis defectu, carent.
Potest vero horum ita intendi perceptio,
ut e motu oris, labiorum, aliarumque termeni
dicatarum partium, visu observato, literas, ex
literis verba, promte intelligant, & ad illa, non
responsionis tantum signa dare, sed etiam loqui
& respondere addiscant. Quosdam solo instinctu
naturæ ingeniiqve bonitate, ex assidua oris lo-
quentium observatione, id assequutos fuisse perhi-
betur. Plerumque tamen arte singulari & institu-
tione opus est. Hoc artificium invenerunt Hi-
spani, ubi *Petrus Pontius*, monachus Benedictinus,
primus, quantum constat, illud exercuit, cujus
regulas postea *P. Bonnetus* scripto comprehendit.
Apud Anglos etiam varii hanc artem literis con-
signatam reliquerunt, inprimis *Holderus* & *Wallisus*,
qui experimenta quoque feliciter instituerunt. Nec
desunt inter Italos ejusdem rei specimina. Sub in-
itio

3
itio hujus seculi apud Belgas *Job. Conr. Ammannus*,
Helvetius, stupenda industria & successus felicitate,
& scriptis & re ipsa, possibilitatem artis demon-
stravit. Adfunt quoque recentiora invento fidem fa-
cientia institutionis surdorum exempla, Proximæ no-
vellæ publicæ Dresda attulerunt, equitem *Constanti-*
num in puero Bohemo surdo & muto informando
versari, illo cum effectu, ut legere & intelligere
scripta jam possit, ipse quoque, licet inverſe, scribere.

§. II.

Sermo humanus est mixtura multorum diversi
generis sonorum, quorum varietas variis or-
ganorum motibus ortum debet, inter quos vix
minor intercedit differentia, quam inter sonos i-
plos, & characteres eos exprimentes. Hos ita-
que motus, modo visibiles sint, surdi oculis, non se-
cus ac audientes sonos auribus, adhibita attentio-
ne, discernere possunt, loquentes intelligere, aures
quasi in oculis gerendo, & demum ipsi loqui
sensum addiscunt.

§. III.

Organa plurima loquelæ intervientia dedit no-
bis Numen, quorum aliqua voci & spiritui
efformandis, alia iisdem articulandis, & in varios
sonos mutandis, intervium. Ad priorem classem
pertinent respirationi & expirationi dicatæ partes,
quæ causam loquelæ remotam constituunt, ut
pulmones cum aspera arteria & bronchiis, costæ
cum musculis interjacentibus, diaphragma & ab-
dominis muscoli plerique. Hæ omnes in id ami-

4
ce conspirant, ut aër in pulmonum viscus vel descendat, vel inde egeratur, interdum mutus, ut simplex halitus & non sonorus, interdum cum sono. Redditur vero aër expiratus sonorus, dum per laryngis rimam, solito plus coarctatam, transit, & per angustam hanc viam celerius movetur, in glottidem, elasticum tremulum corpus, illiditur, & in undas reciprocas percutitur.

§. IV.

Sunt, præter hæc, alia organa loquelæ particulariter famulantia, quæ voci varium sonum & literarum formam conciliant, quæque non inepte in passiva & activa dividuntur. Illa sunt duo isti meatus, per quorum alterutrum aër erumpere conatur, dum in faucibus in bivio quasi constituitur. Una est via per cavitatem oris interiorum, a faucibus se ad dentes usque & inde ad labia extendentem, linguamque & palatum continentem; secunda vero per narium in fauces aperturam, unde quoque vox & spiritus, impedimentis remotis, emittitur. Cum his meatibus ita res debet esse comparata, ut alterutro aperto, alter claudi queat. Activa autem loquelæ organa audiunt illa, quæ vocem varie conformant, & jam ad hanc jam ad alterum meatum determinant. Hæc sunt: basi suæ, ossi hyoidis, insistentis lingua, non aliis modo usibus, ut gustui & cibis masticandis deglutiendisque, dicata, sed etiam sermone, dum diversis suis motibus, vocis exitum varia

varia via & impetu moderatur; uvula five gurgulio, meatum narium tanquam valvula claudens, qua caruncula bruta animantia carent; maxillæ cum infixis dentibus & labiis, quorum ope oris hiatus vel clauditur vel expanditur, voxque magis vel minus compressa in literas varias abit. Si vero contigerit, ut horum aliquod corruptum fuerit, genuinæ literarum pronuntiationi haud parum obest, variaque inde lingvæ proveniunt vitia, de quibus omnibus heic dicere, aut partes has Anatomicorum more exacte describere, nostri non est instituti.

§. V.

EXposita vocis formandæ ratione, quomodo ab organis loqvæ destinatis in has vel illas literas, vel sonos fingatur, jam breviter confiderandum est. Pro multiplici organorum configuratione & dispositione, multiplices & innumeræ ferre esse possunt hæ literæ vel soni, imo, quilibet illorum gradus quosdam habet, non eadem oris configuratione pronuntiandos. Ipsæ animalium voces ex literis, quibus destituuntur alphabeta nostra, compositæ dici possent. Licet vero numerus literarum possibilium definiri non possit, tacito tamen quasi consensu gentes omnes, simplicissimas aliquas cumque decenti organorum situ enunciabiles, receperunt, certisque pro lubitu characteribus alligarunt, qui raro ultra viginti quatuor ascendunt. Utpote vero una gens ingenio
sus

fius, quam alia, signa literarum suarum exprimit, ita earum pronuntiatio apud diversas nationes discrepat. Rei autem naturæ maxime congruus literas designandi modus is est, dum literæ simplices signa simplicia possident, & hæc ex adverso simplices denotant literas.

§. VI.

Literas solent artis hujus doctores dividere non solum in vocales, semivocales & consonantes; sed etiam, Hebræorum more, in labiales, dentales, lingvales & gutturales, quibus tamen addendas hi volunt nasales. *Ammannius* ad triplicem potissimum oris regionem, ubi formantur, respiciendum judicat, cum nonnullæ in imo gutture, aliæ circa dentes, vel prope labia, per organa loquelæ producantur. *Vocales* sunt, quæ voce clara & minime impedita pronuntiantur, illæque vel *simplices*, absque ulla cum aliis miscela, quarum *a* est gutturalis, *e*, *i*, *y*, dentales, *o*, vero & *u*, labiales. *Mixtæ* vel ex gutturali & dentali coaluerunt, ut *æ* vel *â*; vel ex dentali & labiali, ut *æ*, *ô*. *Semivocales* illis dicuntur literæ, quæ quidem cum sono vocali, sed aliquatenus impedito, pronuntiantur, idque vel per nares, ut labio nasalis *m*, & dente nasalis *n*, quæ ante *g* vel *k* gutture nasalis evadit; vel etiam per os, adjuvante lingua, quæ eas proferendo vel tremit, ut in *r*; vel non, ut in *l*.

§. VII.

Consonantes audiunt, quarum vis non tam in sono

sono quodam, quam varia spiritus non sonori configuratione, consistit, hasque in *simplices* & *duplices* subdividunt. Priores vel *sibilantes* sunt, quæ prohibitu produci & corripri possunt, eæque vel *simpliciter tales*, vel *cum sono* quodam coëxtenso. *Explosivæ* vero uno ictu exploduntur, suntque vel penitus mutæ, vel cum levi sono. Observandum autem est hos mutorum grammaticos, dum de semivocalium & consonantium formatione verba faciunt, non intelligere tales, quales a tironibus syllabizantibus pronuntiantur, cum vocalibus admixtis; sed tantum illud, quod remotis vocalibus cuilibet literæ proprium est & essenziale, quodque formalem ejus differentiam a reliquis constituit. De ulteriori consonantium subdivisione pro loco natali, & de cujushbet literæ natura & formandi modo in specie, agere, jucundum quidem esset, & instituto conveniens; sed id non patitur temporis angusti ratio, hinc B. L. ad alios, *Helmontium* in Alphabeto naturæ. *Du Hamel* op. philol. de corp. animat. sub finem libr. IV. & imprimis *Anmanni* dissert. de loquela, cap. II integr. ablegare tenemur; imo potius ad semetipsum, qui enim ad propriam loquelam attendit, facile literarum genesin & differentias animadvertit.

§. VIII.

EX literarum formationibus, quid ei in cujuscumque literæ pronuntiatione, qui murum surdumque docere desiderat, observandum sit, facile quo.

quoque colligitur. Sunt autem non omnia subiecta hujus institutionis æque capacia, verum ea potissimum, quibus ingenium vividius atque docile concessum est, quique ætatis nec teneræ nimis sunt, nec nimis provectæ, sed in pubertate aut adolescentia. Stupidi enim vix ulla institutione emendantur, infantes attentionem adhibere non possunt; adultiores, vel nimia sunt verecundia vel morositate, vel in illis organa loquæ jam obriguerunt. Quorum vero organa inepta sunt, possunt quidem, hac via edocti, alios intelligere, suamque scripto vel aliis signis mentem illis aperire, loqui vero nunquam discunt.

§ X.

HUic informationi hiberno aptius vix datur tempus, simul enim discipulus halitum ab ore & naribus præceptoris profluentem, videre potest. Apud surdos auditus analogum est, quo vocem a spiritu sonoro discernunt, tremulus ille motus & titillatio, quam, dum vocem, quod haud raro sponte contingit, emittunt, in suo ipsorum guttore sentiunt. Quamobrem etiam surdi manus ad guttur præceptoris est admovenda, ut tremulû ejus motum, dum vocem edit, persentiscat. Alio enim modo surdus nunquam, quid velimus, intelligeret; ignoraret nimirum, utrum simpliciter os aperimus, mutumve excutimus sonum, an veram vocem ipsi discendam edimus. Primum omnium præceptoris est, ut *vocem* aliquam, sine qua frustraneus
ejus

9
ejus esset labor, a muto eliciat; eam autem ut obtinuit, ad *vocales* eum brevi tempore pronunciandas assuetacere potest, idque & intuendo diversos oris motus in præceptore, ad has literas efformandas necessarios, & idem aliquoties coram speculo tentando. Semper vero præscribenda simul erit litera, quæ pronuntianda docetur, quo ideam ejus melius figere possit. Vocalibus sic perceptis, *semivocalium* formationi opera danda est, quæ aliquanto quidem difficiliore sunt, inprimis *nasales*, per nasum enim surdi sonum nunquam nisi edocti reddunt. Eliciuntur vero & hæ variis artificiis. Ita, dum discipuli labia comprimuntur, manuque gutturi admota vocem edere cogitur, *m* prodit. Literam vero *r* difficillimam esse, & potestati vix subjacentem, fatentur, adeoque in commodius tempus, dum loquelæ organa jam sunt usu mobilia, eam reservandam monent. *Consonantes* leviori negotio addiscuntur; sunt enim spiritus vel plane mutus vel levissime sonorus, qui triplicem oris regionem varie claudendo, aut aperiendo, vel successive, vel subito erumpit, & sola fere manu ori admota, facile omnes a surdo disci possunt. Circa *consonantes* vero *duplices* monent, illas prius surdis non esse exhibendas, quam simplices omnes rite offari, dualque combinare didicerint, tum hæ facillime percipiuntur.

§. X.

Dum vero discipulus literas simplices pronuntiare

B

tiare

tiare valet, duas vel tres ex facillimis ita efferre debet, ut immediate cohæreant, nec inter eas hiatus sit. Dein autem pedetentim difficilioribus combinationibus affuefiat; vocales, semivocales & consonantes invicem miscendo, modo has modo illas præponendo; atque sic fiet, ut parvo labore brevique tempore, dum scriptura semper conjungitur, ut supra monuimus, legere discat. Discipulo hoc modo exercitato liber legendus tradatur, in quo, una perfecta linea, libro clauso, verba a præceptore pronuntiata, repetat, atque sic solo intuitu voces imitari affuecit. Quando præceptorem hac ratione loquentem sequi valet, ut recens mundi incola tractandus est; primo nimirum *nomina rerum vulgaria, substantiva, adjectiva, verba, adverbia & conjunctiones* ei sunt edocenda, tum *declinationes & conjugationes*, denique peculiare *constructiones*, quas præceptor illustret jucundis & maxime utilibus exemplis; & ita sensim necessaria petere poterit, morum civilitatem, æquitatem erga alios, reverentiam erga Deum, & in parentes pietatem, addiscere.

§. XI.

Possunt quidem objectiones variæ adversus hujus artis possibilitatem formari, quarum palmaria illa est, quod surdi vix ita queant visu assequi omnes organorum loquelæ motus, ut inde alios loquentes intelligant; præcipue, cum literæ nonnullæ eadem fere oris apertura enuntientur, aliæ quasi

quasi in faucibus totæ deliteſcant, unde conluſio ſurdis enalçitur. Sed adducunt artis magiſtri non experientiam modo a partibus ſuis militantem, ſed viſum etiam rite exercitatum, auditui vivida ſenſibilitate neque hoc in negotio ceſſuram, contendunt. Porro, non ad os modo reſpiciendum eſſe, ſed etiam ad guttur, & adhibendam manuaſem demonſtrationem, ſapius monent. Et quamvis, ob docendorum infirmitatem, ab initio tarde procedat negotium, & diſtincte agendum ſit, ac ore aperto in omni extensione literæ pronuntiandæ; exercitatio- ne tamen poſtea eventurum pollicentur, ut nec hæſitent in feſtinanter, & quavis oris apertura, pro- laris, ſed ex aliquibus intellectis, præſertim admix- tis vocalibus & ſemivocalibus, tanquam arrepto filo, reliqua intelligere poſſint.

§. XII.

Licet hoc artificium cum miraculis nihil habeat commune; ad praxin tamen ejus, inprimis ſub initio, patientiam tantum non miraculoſam ejus doctores requiri aſſerunt. *Ammannus* tamen II. ſeptimanarum ſpatio, puerum ſurdum & mutum docuit orationem dominicam & legere & memo- riæ mandare; pleroſque alios intra bimeſtre tem- pus legere & verba plurima pronuntiare. Nec ni- ſi binos ſub praxi ſua indoctos a ſe dimiſit, puel- lam ob ingenii hebetudinem, & Judæum, a quo ne gratias quidem pro collocata opera expecta- re potuit.

§. XIII.

§. XIII.
Solent communiter surdi asseverari manere con-
 stabulationi per gestus & signa, quæ inter pau-
 cos familiares tantum est restricta. Sed vel ex
 allatis apparere credimus, posse sortem eorum red-
 di tolerabiliorem, imo, vulgari in eo præstantio-
 rem, quod alios, voce etiam maxime submissa lo-
 quentes, intelligere tamen queant. Hinc & in alios
 redundare potest illud ex hac arte commodum, ut
 tam oculis quam auribus audiant, & quid de illis di-
 catur, & miffitando occultetur, modo præsentis
 sint, oculis etiam e longinquo detegant. Surdastri
 difficultatui auditus concionum sacrarum hac via
 suppetias ire possunt, & consortio humano reddi
 magis idonei. Vitia etiam loquelæ, tam univertalia
 quam particularia, quæ ab organorum ineptitudine
 non ducunt ortum, hujus artificii ope penitus tolli
 possunt. Si denique hac methodo literæ sonique
 delineati profarent, de deperdita lingvarum pro-
 nuntiatione conqveri non esset necessum.

S. D. G.

